

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

**ТОШКЕНТ
ДАВЛАТ
ИҚТИСОДИЁТ
УНИВЕРСИТЕТИ**

**“ХАЛҚАРО МОЛИЯВИЙ ҲИСОБОТ СТАНДАРТЛАРИГА
ЎТИШ ВА ХАЛҚАРО ТАЖРИБАНИ ЎЗБЕКИСТОНДА
ҚўЛЛАШНИНГ ДОЛЗАРБ МАСАЛАЛАРИ”**

**мавзусидаги
халқаро илмий - амалий анжуман
мақолалар тўплами**

ТОШКЕНТ – “ИҚТИСОДИЁТ” 2022

Список литературы:

1. Стратегии экономического развития России до 2030 года URL: <http://static.government.ru/media/files/41d457592e04b76338b7.pdf>
2. Красоткин А. Геометрия проектов / А. Красоткин [Электронный ресурс] – Режим доступа: www.osp.ru
3. Каплан Р.С. Сбалансированная система показателей. От стратегии к действию / Р.С. Каплан. – М.: Олимп-Бизнес, 2018.
4. Меновщикова А.Н. Развитие информационной экономики в России / А.Н. Меновщикова, О.В. Селина // Актуальные вопросы современной экономики. – 2021. – №3. – С. 177–181.
5. Питеркин С.В. Точно вовремя для России. Практика применения / С.В. Питеркин. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2021.
6. Сбалансированная система показателей: краткий обзор рынка программного обеспечения [Электронный ресурс] – Режим доступа: www.citcity.ru

**Баракаев Отабек Отакулович,
Тошкент молия институти, Аудит кафедарси катта
ўқитувчиси, Ph.D.
Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлигининг Аудит
услугиёти ва аудиторлик ташкилотлари иши сифатини
ташқи назоратдан ўтказиш бўлими бошлиғи, Тошкент шаҳар**

Аудиторлик фаолиятини аудитнинг халқаро стандартлари асосида ривожлантириш

Мақолада мамлакатимизда Аудитнинг халқаро стандартларини қўллашнинг аҳамияти ўрганилган, Аудитнинг халқаро стандартларини жорий этишдаги ёндашувлар таснифланган. Хорижий мамлакатларда Аудитнинг халқаро стандартларини жорий этиш амалиёти ва жорий ҳолати юзасидан хулосалар шакллантирилиб, Ўзбекистон Республикасида Аудитнинг халқаро стандартларини жорий қилиш ва қўллаш борасидаги тадбирлар, унинг таркибига кирадиган ҳужжатлар, аудитнинг халқаро стандартларини тан олишнинг ҳаракатлар изчиллиги ва такомиллаштиришга доир таклифлар ишлаб чиқилган.

Таянч сўзлар: аудит, аудиторлик ташкилотлари, аудитор, Аудитнинг халқаро стандартлари (АХС).

The article examines the importance of applying international audit standards are investigated, approaches to the implementation of international audit standards are classified. Conclusions about the practice and current state of implementation of international audit standards in foreign countries, measures are being developed to introduce and the application of international audit standards in the Republic of

Uzbekistan, the documents included in it, recommendations on follow-up comprehensive actions for the recognition of international audit standards and proposals for their improvement.

Key words: audit, market audit, corporate governance, corporate governance system, audit organizations, auditor, international auditing standards (ISA).

Ўзбекистонда глобаллашув шароитида иқтисодий жадал ривожлантириш ва либераллаштириш, жаҳон молия бозорига интеграциялашувни тезлаштириш ва капитал бозорини ҳамда рақамли иқтисодий янада ривожлантириш, замонавий корпоратив бошқарув принципларини жорий этиш энг муҳим устувор вазифалардан ҳисобланиб, аудиторлик фаолиятини замонавий тенденцияларга мувофиқлигини таъминлаш, аудитнинг халқаро стандартлари ҳуқуқий мақомини қонун даражасида белгилаш ва уни жорий этиш орқали аудитни халқаро миқёсда унификациялашни таъминлаш, аудиторлик текширувидан ўтадиган корхоналарда корпоратив бошқарувнинг замонавий тизимини жорий этиш бугунги кунда долзарб ҳисобланади.

Ўзбекистонда жаҳон молия бозорига интеграциялашувни тезлаштириш ва капитал бозорини янада ривожлантириш мақсадида чуқур таркибий иқтисодий ислохотлар амалга оширилмоқда. Ўзбекистон Республикасининг 2021 йил 25 февралдаги “Аудиторлик фаолияти тўғрисида”ги ЎРҚ-677-сон Қонуни, корпоратив бошқарув сифатини ошириш учун аудиторлик хизматларининг аҳамиятини оширишга доир Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 19 сентябрдаги ПҚ-3946-сон “Ўзбекистон Республикасида аудиторлик фаолиятини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ва 2021 йил 4 августдаги ПҚ-5210-сон “Аудиторларни сертификатлаштириш тизимини такомиллаштириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги [1,2,3] қарорларининг қабул қилиниши Республикамизда аудиторлик фаолиятининг норматив-ҳуқуқий базасининг яратилиши, аудиторлик хизматлари бозорини янада ривожлантиришга, улар ўртасида соғлом рақобат муҳитини шаклланиши, халқаро стандартлар асосида фаолият юритиш натижасида иш сифатининг ошиши ва халқаро тармоққа аъзо бўлиши ҳамда аудиторларнинг профессионал билим ва малакаси ошишига олиб келмоқда.

Ўзбекистонда ҳам сўнгги йилларда корпоратив бошқарувни такомиллаштириш ва инвесторларнинг ишончини ошириш, шунингдек молия бозорини ривожлантириш бўйича қатор ислохотлар амалга оширилмоқда. Бунинг учун АХСни жорий этиш ва инвесторларга шаффоф ва тушунарли аудиторлик хулосасини тақдим қилиш орқали мамлакатимиз инвестиция жозибadorлигини ошириш мумкин.

Аудитнинг халқаро стандартлари аудиторлик фаолиятидаги узоқ йиллик тажрибани бирлаштиради ва бутун дунёда аудиторликни ривожлантириш ҳамда тартибга солиш тажрибасини ҳисобга олади. АХС бухгалтерия ҳисоби ва аудит соҳасидаги дунёнинг етакчи мутахассислари, илғор мамлакатларнинг

амалиётчилари ва тадқиқотчилари томонидан олиб борилган кўп йиллик ишларнинг энг яхши натижаси сифатида шаклланди.

Шу муносабат билан Халқаро бухгалтерлар федерацияси томонидан киритилган барча ўзгаришларни мунтазам янгилаб бориш билан АХСни Ўзбекистон Республикасида аудиторлик фаолиятининг ягона стандарти сифатида қабул қилинди.

АХСни жорий этиш аудитни халқаро миқёсда бирхиллаштиришни таъминлайди ва корпоратив бошқарув сифатини оширади ҳамда бу орқали аудиторлик фаолияти тўғрисидаги қонун ҳужжатларининг такомиллашувига, аудиторлик хизматлари сифатининг ошишига ва ишбилармонлар ҳамжамиятининг аудиторлик ташкилотлари иши натижаларига ишончини таъминлашга олиб келади.

Жаҳон иқтисодиётидаги интеграция жараёнларининг ривожланиши билан халқаро миқёсда аудиторликни бирлаштириш зарурати туғилади. Европа Иттифоқи мамлакатларида расмий аудиторлик текширувини ўтказишда фақат мустақил ташкилот Аудит ва ишонч билдириш халқаро стандартлари Кенгаши томонидан ишлаб чиқилган Аудитнинг халқаро стандартлари қўлланилади.

Ўзбекистон Республикасининг “Акциядорлик жамиятлари ва акциядорларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида”ги ЎРҚ-370-сон Қонунида жамият йиллик молиявий ҳисоботни аудитнинг халқаро стандартларига мувофиқ ташқи аудитдан ўтказилганидан кейин акциядорларнинг йиллик умумий йиғилиши ўтказиладиган санадан камида икки ҳафта олдин эълон қилиши шартлиги белгиланган [4].

Бироқ, бугунгача АХСнинг ҳуқуқий мақоми Қонун даражасида белгиланмаганлиги айрим муаммоларни келтириб чиқарди. Жумладан, халқаро стандартларни қўллашнинг мумкинлиги ва унинг қонунийлиги бўйича айрим ноаниқликлар пайдо бўлди, бу ўз навбатида баъзи субъектлар томонидан уларни қўллаш бўйича шубҳа остига қўйилди. Ваҳоланки, Ўзбекистон иқтисодиётининг жаҳон иқтисодиётига интеграциялашуви АХСни қўллаш заруриятига айлантирмоқда, бу эса ўз навбатида уларни қонун даражасида мустаҳкамлаб қўйишни талаб этади.

Аудиторлик хизматларини кўрсатиш тартиби Аудиторлик фаолиятининг миллий стандартлари (АФМС) билан тартибга солиниб, АХС кучга киргунга қадар 21 та АФМСдан фойдаланиб келинган. Илмий тадқиқот ишида АФМС ва АХС ўртасидаги асосий фарқли жиҳатлар келтириб ўтилган. (1-жадвал).

1-жадвал

**Аудиторлик фаолиятининг миллий стандартлари (АФМС)
ва Аудитнинг халқаро стандартлари (АХС)
ФАРҚЛИ ЖИҲАТЛАРИ²⁰**

Аудитнинг халқаро стандартлари (АХС)	Аудиторлик фаолиятининг миллий стандартлари (АФМС)
АХС Халқаро бухгалтерлар федерацияси (ХБФ)нинг Аудит ва ишонч билдириш	АФМС Ўзбекистон Республикаси Молия вазирилиги томонидан ишлаб чиқилган.

²⁰ Манба: Муаллиф ишланмаси [6].

халқаро стандартлари Қўмитаси (IAASB) томонидан ишлаб чиқилади.	
АХС - аудиторлик текширувини ягона принциплар асосида ўтказишни таъминлайди. АХС дунё бизнес тили - инглиз тилида нашр этилиб, барча учун тушунарли. Хорижий инвесторлар АХС асосида тузлган аудиторлик хулосасини тан олади ва талаб қилади.	АФМС-аудиторлик текшируви ва этика кодексини барча принципларини қамраб олмаган. АФМС ўзбек ва рус тилларида нашр этилган бўлиб, халқаро аудиторлик ташкилотлари қўллай олмайди; АФМС асосида тузлиган аудиторлик хулосалари фойдалнувчилар доираси кам.
АХС ҳужжатлари тўпламига қуйидагилар киради: ✓ Сифат назоратининг халқаро стандартлари СНХС (1-99); ✓ Аудитнинг халқаро стандартлари (АХС) (100-999); ✓ Халқаро аудит амалиёти изоҳлари; ✓ Кўриб чиқишнинг халқаро стандартлари (2000–2699); ✓ Ишонч билдиришнинг халқаро стандартлари (3000-3699); ✓ Турдош хизматларнинг халқаро стандартлари (4000-4699). АХС жами 48та стандартлар тўпламидан иборат.	Аудиторлик фаолиятининг миллий стандартлари (1-99) АФМСда жами 21та стандарт мавжуд
АХСда аудиторлик текшируви босқичларига тегишли стандартлар бўлимларга ажратилган. Мисол: 200–299- Умумий принциплар ва мажбуриятлар	Мавжуд эмас.
Аудиторлик текширувининг барча босқичлари жами 48та стандартда қамраб олинган.	21та АФМСда аудиторлик текшируви жараёни ва унда қўлланиши лозим бўлган барча амалларни қамраб олмайди.
Халқаро амалиётдан келиб чиққан ҳолда ҳар йили IAASB томонидан АХСга ўзгартириш ва қўшимчалар киритиб боради.	Ўзгартириш ва қўшимчалар камдан кам ҳолда киритилади

Молиявий ҳисобот, аудит ва ахлоқнинг юқори сифатли стандартлари – инвесторларнинг молиявий ва номолиявий ахборотга бўлган ишончини оширади ҳамда мамлакатнинг иқтисодий ўсиши ва молиявий барқарорлигида асосий ўрин касб этади.

АФМСлар барчаси Ўзбекистон Республикаси молия вазирининг 2021 йил 2 июлдаги 43-сонли “Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги томонидан қабул қилинган айрим идоравий норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни ўз кучини йўқотган деб топиш тўғрисида”ги буйруғига (рўйхат рақами 3316,

30.07.2021 й.)²¹ асосан ўз кучини йўқотган.

Бугунги кунда инвестор қайси мамлакатда молиявий ҳисоботлар тўғри ва ишончли тузилган бўлса у ўз инвестицияларини ушбу мамлакатга йўналтирмоқда ва бундан кўп томонлама манфаат кўрмоқда. Молиявий ҳисоботларнинг сифатига эса мустақил аудиторлик ташкилотининг АХС асосида тузилган ишончли хулосаси асос ҳисобланади.

Умумий халқаро стандартлар тўпламидан фойдаланиш инвестор, регулятор ва аудиторлик ташкилотлари учун фойдали ва қулай бўлиб бормоқда.

Инвесторлар камдан кам ҳолатда фаолиятини ўз мамлакатлари чегараси доирасида амалга оширадилар. Улар инвестиция киритиш имкониятларини қидирадилар ва глобал портфолиё натижаларини кузатиб бориб, халқаро стандартлар асосида тайёрланган молиявий ахборотдан фойдаланишдан манфаатдор бўладилар. Агар улар кўриб чиқадиган молиявий ахборот умум фойдаланадиган халқаро стандартлар асосида тайёрланган ва аудиторлик текширувидан ўтган бўлса, улар инвестиция киритган компаниянинг шу молиявий ахборотиға кўпроқ ишонадилар ва яхшироқ тушунадилар.

Инвестор ишончи дунё молия бозорини самарали бошқаришда ва иқтисодий ўсиш ҳамда дунё бўйлаб барқарорликни таъминлашда асосдир. Инвестор сармоясини жойлаштириш қароридан олдин у молиявий ахборот ишончли ва асосланган бўлишини билиши лозим. Бунга эришишда молиявий ҳисобот бўйича аудиторлик хулосаси муҳимдир. Молиявий ҳисоботларнинг тўғрилиги учун асосий жавобгар корхона раҳбарияти бўлиб ташқи аудиторлар ушбу ҳисоботлар сифатининг ишончилигини мустақил ҳолатда тасдиқлайдилар.

Аудиторлик ташкилотлари учун эса АХСнинг афзалликлари шундан иборатки, бунда умумий аудит ёндашувини қўллаш ҳамда ушбу ёндашувни тегишли стандартларга мос келишини билиш билан боғлиқ бўлиб, бу бошқа жиҳатдан ҳам аудиторлик ташкилотлари учун ҳам фойдалидир. Агар аудиторлик ташкилотининг чет эл филиаллари бўлган миқдори бўлганда, маҳаллий аудиторлар томонидан қўлланиладиган одатий меъёрлар халқаро аудиторлик стандартлари билан бир хил бўлса, чет эл аудиторларига кўрсатма бериш ва уларнинг ишларига ишониш осонлашади.

АХСнинг энг асосий тавсифи сифат ҳисобланади. Бунинг учун сифат нимани англатиши ва унга қандай эришиш мумкинлигини тушуниб олиш лозим. Сифатли стандартлар тушунарли ва аниқ принципларга асосланиши керак. Улар изчил изоҳлана олиниши ҳамда бандма-банд мукамал таржима қилина олиниши, мажбурий қўллаш ва юқори сифатли аудитга эришиш учун ишлаб чиқилган бўлиши керак. Энг муҳими уларни халқаро аҳамиятга молик, жиддий қизиқиш уйғотадиган, қатъий тартибда олиб борадиган халқаро ташкилот томонидан ишлаб чиқилиши лозим. Бу ташкилот Аудит ва ишонч билдиришнинг халқаро стандартлари кенгаши (IAASB) ҳисобланади.

Мазкур ташкилот Халқаро бухгалтерлар федерацияси (ХБФ, IFAC)нинг кенгашларидан бири ҳисобланади. ХБФ профессионал бухгалтерлар касби

²¹ <https://lex.uz/docs/5544474>

вакилларининг бутунжаҳон профессионал ташкилоти бўлиб, юқори сифатли халқаро стандартларни ишлаб чиқиш, қабул қилиш ва жорий этишга ўз ҳиссасини қўшиш орқали жамият манфаатларига хизмат қилишдир. Ушбу ташкилот 1977 йилда таъсис этилган бўлиб, жаҳоннинг 130 та мамлакатада 175 та ҳақиқий ва уюшган аъзоларига эга. У ўзида давлат сектори, саноат, савдо ва таълим муассасаларида банд бўлган уч миллион нафар профессионал бухгалтерлар (аудиторлар)ни бирлаштиради.

ХБФ тўртта мустақил кенгашнинг стандартлар ишлаб чиқиш фаолияти ва жараёнларини таъминлайди.

ХБФ кенгашлари томонидан нашр этиладиган стандартларни тан олиш ва қўллаш учун ХБФнинг нашрларини кўпайтириш сиёсатига (Reproduction policy statement) амал қилган ҳолда амалга оширилади. Ушбу талабга мувофиқ ХБФ нашрларидан фойдаланиш учун онлайн сўровнома тўлдириб юборилади. Ушбу сўровномага мувофиқ ХБФ, агар нашрлар (стандартлар)дан расмий фойдаланиш керак бўлса, нашрлардан фойдаланиш ва уларни давлат тилидаги таржимасига доир шартнома юборади ҳамда нашрларни таржима қилиш сиёсатига (Translation policy statement) амал қилган ҳолда таржима қилинади. Таржима қилинган стандартлар махсус кенгаш томонидан кўриб чиқилиб, ХБФ ва тегишли ваколатли органнинг расмий веб-сайтларида жойлаштирилади ва бу ХБФ томонидан таржимани расмий тан олингани ва нашрлардан фойдаланиш ҳуқуқини беради.

Халқаро бухгалтерлар федерацияси аъзоларининг мувофиқлаштириш дастури томонидан йиғилган маълумотлар шуни кўрсатадики, бугунги кунда Аудит ва ишонч билдириш халқаро стандартлари кенгаши томонидан ишлаб чиқилган АХС дунё бўйлаб кўпгина мамлакатларда қабул қилинмоқда.

ХБФ Мувофиқлаштириш дастурига мувофиқ АХСни жорий этиш қуйидаги ёндашувлар асосида таснифланган:

- қонунчилик талаби асосида (required by law)– мамлакат қонунчилигида молиявий ҳисоботлар аудитини Аудит ва ишонч билдириш халқаро стандартлари кенгаши томонидан ишлаб чиқилган АХС бўйича ўтказиш талаб этилади;

- АХСни тўғридан тўғри қабул қилиш асосида – мамлакат томонидан АХСни тўғридан-тўғри аудит стандартлари деб қабул қилиниши (бунда алоҳида аудитнинг миллий стандартлари мавжуд бўлмайди);

- миллий стандартлар АХС сифатида тан олиш асосида – АХС миллий стандарт сифатида қабул қилинган бир пайтда унга миллий модификациялар (тузатишлар) қилинади. Агар шундай тартибда қабул қилинса, бунда модификациялар Аудит ва ишонч билдириш халқаро стандартлари кенгашининг Модификация сиёсатига мувофиқ бўлиши лозим;

- **бошқалар** – баъзи ҳолатларда АХСни қабул қилиш жараёни ва уларни маҳаллий тилга ўгириш муддатлари АХСни чоп этиш даври билан мувофиқ келмаслик ҳолатлари мавжуд бўлади. Бошқа ҳолатларда эса баъзи юрисдикцияларда кўрсатилганидек, миллий стандартлар АХСга “асосланган” ёки “бир хил” дейилиши қанчалик Аудит ва ишонч билдириш халқаро

стандартлари кенгаши томонидан ишлаб чиқилган Модификация сиёсатига тўғри келиши аниқ эмас. Ушбу ҳолатларда АХСни конвергенция қилиш мақсад қилиб қўйилган, аммо бу мақсадга эришиш учун катта ҳажмдаги ишларни амалга ошириш лозим бўлади.

Европа Иттифоқига (ЕИ) аъзо мамлакатларда аудитнинг халқаро стандартлари ЕИнинг мажбурий аудит тўғрисидаги 2006/43/ЕИ-сонли Директивасининг ўзгартирилган 2014/56/ЕИ-сонли Директиваси ва 537/2014-сонли Низомга (ЕИ) асосан “Европа Иттифоқига аъзо мамлакатларнинг мажбурий аудит ўтказадиган аудитор ва аудиторлик ташкилотлари мажбурий аудитни Европа Комиссияси (ЕК) томонидан нашр этилган аудитнинг халқаро стандартларига мувофиқ амалга оширадilar”.

3-жадвал

Европа Иттифоқида АХСни аудиторлик текширувларининг барча турлари учун қабул қилганлик ҳолати²²

Давлатлар	Жорий этганлик ҳолати	сони
Австрия, Белгия, Болгария, Хорватия, Кипр, Чехия Республикаси, Германия, Эстония, Финландия, Греция, Венгрия, Ирландия, Италия, Латвия, Люксембург, Мальта, Литва, Нидерландия, Польша, Руминия, Словакия Республикаси, Словения, Испания, Швеция, Буюк Британия	АХСни ўзгартиришсиз жорий этган	25
Франция, Германия, Португалия	Европа Комиссиясининг жорий этиш буйича таклифи кутилмоқда	3
Жами	28	

Осиё мамлакатларидан АХСни қабул қилинганлик ҳолати бўйича Хитой халқ Республикаси, Япония, Қозоғистон, Россия Федерацияси каби мамлакатлар тажрибаси ўрганилди.

Халқаро бухгалтерлар федерациясининг Аудит ва ишончни таъминлайдиган топшириқларнинг халқаро стандартлари бўйича кенгаши томонидан эълон қилинадиган аудитнинг халқаро стандартларига қуйидагилар киради:

- аудитнинг халқаро стандартлари;
- сифат назоратининг халқаро стандартлари;
- таҳлилий текширишларнинг халқаро стандартлари;
- ишончни таъминлайдиган топшириқларнинг халқаро стандартлари;
- турдош хизматларнинг халқаро стандартлари [6].

Ўзбекистон Республикаси ҳудудида қўллаш учун аудитнинг халқаро стандартларини тан олиш қуйидаги тартибда амалга оширилади:

аудитнинг халқаро стандартларини тан олиш учун ХБФ билан шартнома тузиш;

аудитнинг халқаро стандартларини давлат тилига таржима қилиш учун унинг инглиз тилидаги матнини ХБФдан расмий равишда қабул қилиш;

²² Манба: Overview of ISAs adoption in the EU FEE Survey

аудитнинг халқаро стандартлари матнини давлат тилига таржима қилиш;
таржима қилинган аудитнинг халқаро стандартлари матнини аудиторлик ташкилотлари, экспертлар, илмий ва педагогик жамоатчилик вакиллари билан муҳокама қилиб бориш;

Молия вазирлиги ташкил этган комиссия томонидан аудитнинг халқаро стандартларининг давлат тилидаги матнини инглиз тилидаги матнига мувофиқлигини кўриб чиқиш;

таржима қилинган аудитнинг халқаро стандартларини таржима қилиш тартибига мувофиқлигини тасдиқлаш учун ХБФга юбориш;

ХБФ томонидан таржима қилиш тартибига мувофиқлиги тасдиқланган аудитнинг халқаро стандартларини Ўзбекистон Республикаси ҳудудида қўллаш учун Молия вазирлигининг тан олиш тўғрисидаги буйруғини қабул қилиш;

аудитнинг халқаро стандартларини Молия вазирлигининг расмий веб-сайтида эълон қилиш [6].

ХБФ билан тузилган шартномага мувофиқ ХБФдан расмий равишда қабул қилинган аудитнинг халқаро стандартлари давлат тилига таржима қилинади.

Ўзбекистон Республикаси ҳудудида аудитнинг халқаро стандартларини жорий этиш тўғрисидаги қарор Молия вазирлиги томонидан қабул қилинади.

Молия вазирлигининг Ўзбекистон Республикаси ҳудудида аудитнинг халқаро стандартларини амалга киритиш тўғрисидаги қарори ХБФ томонидан таржима қилиш жараёнига мувофиқлиги тасдиқлангандан сўнг қабул қилинади.

Аудитнинг халқаро стандартларини Ўзбекистон Республикаси ҳудудида қўллаш учун тан олиш Ўзбекистон Республикаси молия вазирлигининг буйруғи билан расмийлаштирилади.

Ўзбекистон Республикаси молия вазирлигининг аудитнинг халқаро стандартларни Ўзбекистон Республикаси ҳудудида қўллаш учун тан олиш тўғрисидаги буйруғи расмий эълон қилингандан сўнг кучга киради.

Ўзбекистон Республикаси молия вазирлигининг аудитнинг халқаро стандартларини Ўзбекистон Республикаси ҳудудида қўллаш учун тан олиш тўғрисидаги буйруғи ва аудитнинг халқаро стандартлари матнлари Молия вазирлигининг расмий веб-сайтида жойлаштирилади.

Агар аудитнинг халқаро стандартларининг давлат тилидаги матни билан унинг инглиз тилидаги матни ўртасида фарқ аниқланса, манфаатдор шахслар давлат тилидаги матнга аниқлик киритиш учун Молия вазирлигига мурожаат қилиши мумкин [6].

Молия вазирлиги аудитнинг халқаро стандартларининг давлат тилидаги матнига аниқлик киритиш учун уни Комиссияга қайта кўриб чиқиш учун юборади.

Комиссия ушбу фарқ тасдиқлангандан сўнг белгиланган тартибда аудитнинг халқаро стандартларининг давлат тилидаги матнига тегишли тушунтириш бериш учун Молия вазирлигига хулоса беради.

Молия вазирлиги аудитнинг халқаро стандартларининг давлат тилидаги матнининг доимий равишда янгиланиб борилишини таъминлайди [6].

Молиявий ҳисобот фойдаланувчиларини ишончли ахборот билан таъминлаш аудиторлик хизматлари сифатини умумтан олинган **халқаро стандартлар** асосида амалга оширишни талаб этади, бу эса ўз навбатида молиявий ахборотнинг муҳимлигини оширади ва маълумот рискин камайтиради. Шу ва юқоридагилардан келиб чиқиб Ўзбекистон Республикасининг “Аудиторлик фаолияти тўғрисида”ги ЎРҚ-677-сон Қонунининг **9-моддаси** шакллантирилиб АХС билан боғлиқ норма киритилди [6]. Бу АХСни Ўзбекистонда қонунчилик талаби асосида (required by law) тан олиш ҳисобланади. Унга мувофиқ Халқаро бухгалтерлар федерациясининг Аудит ва ишончни таъминлайдиган топшириқларнинг халқаро стандартлари бўйича кенгаши томонидан эълон қилинадиган аудитнинг халқаро стандартлари ҳамда сифат назоратининг халқаро стандартлари, тахлилий текширувларнинг халқаро стандартлари, ишончни таъминлайдиган топшириқларнинг халқаро стандартлари, турдош хизматларнинг халқаро стандартлари аудиторлик фаолияти стандартларидир [6].

Аудиторлик фаолияти Ўзбекистон Республикасининг қонунчилигига зид бўлмаган, Халқаро бухгалтерлар федерациясининг Ўзбекистон Республикасида эълон қилиш тўғрисидаги рухсатномаси асосида аудиторлик фаолияти соҳасидаги ваколатли давлат органининг расмий веб-сайтида жойлаштирилган аудиторлик фаолияти стандартлари асосида амалга оширилади.

Аудитнинг халқаро стандартларининг ҳуқуқий мақоми қонун даражасида белгиланиб, замонавий талаблар ва халқаро принциплар асосида аудиторлик фаолиятини тартибга солишнинг самарали ташкилий-ҳуқуқий механизмини яратиш мақсадида Ўзбекистон Республикасининг 2021 йил 25 февралдаги “Аудиторлик фаолияти тўғрисида”ги ЎРҚ-677-сон Қонуннинг 9-моддасига аудиторлик фаолиятининг халқаро стандартлари сифатида АХС киритилди. АХСни жорий этиш аудитни халқаро миқёсда бирхиллаштиришни таъминлади ва корпоратив бошқарув сифатини оширди ҳамда бу орқали республикада аудиторлик фаолияти тўғрисидаги қонун ҳужжатларининг такомиллашувига, аудиторлик хизматлари сифатининг ошишига ва ишбилармонлар ҳамжамиятининг аудиторлик ташкилотлари иши натижаларига ишончини таъминлашга олиб келди.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Ўзбекистон Республикасининг “Аудиторлик фаолияти тўғрисида”ги ЎРҚ-677-сонли Қонуни.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 4 августдаги ПҚ-5210-сонли “Аудиторларни сертификатлаштириш тизимини такомиллаштириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида” қарори.
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 19 сентябрдаги ПҚ-3946-сонли “Ўзбекистон Республикасида аудиторлик фаолиятини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарори.
4. Arens, A., Elder, R. & Beasley, M., Auditing and Assurance Services, 14th ed., 2012, Prentice-Hall, Englewood Cliffs, NJ.

5. Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance, And Related Services Pronouncements, Volume I-III includes the IAASB's, The International Federation of Accountants (IFAC), 2020.

6. Баракаев О.О. Замоновий корпоратив бошқарув тизимида аудит: назария, методология ва амалиёт. Илмий монография, – Т.: “Chinor fayzi baland”, 2021, – 288 б.

7. Дусмуратов Р.Д. Аудит асослари. Дарслик. – Тошкент: Ўзбекистон Миллий энциклопедияси, 2003. – 612 б.

8. Шеремет А.Д., Суйц В.П. Аудит. Учебник. - М.: ИНФРА-М, 2009. -456 с.;

9. www.ifac.org

10. www.lex.uz

Sharipov Begzod Dilmurodovich
Toshkent davlat iqtisodiyot
Universiteti magistratura talabasi

Xalqaro moliyaviy hisobotning MHXS bo'yicha transformatsiyasi zarurati va mohiyati

Ushbu maqolada MHXSlari bo'yicha tayyorlangan moliyaviy hisobotning imkoniyatlari, tayyorgarlik ishlari, MHXSga muvofiq moliyaviy hisobot tuzish yo'llari ko'rsatib berilgan. Bundan tashqari transformatsiyaning mohiyati, uning muhim qoidalari, transformatsiya jarayoni ketma-ketligi, uning bosqichlari, transformatsiya va parallel hisob yuritishning afzalligi va kamchiliklari yoritilgan.

Kalit so'zlar: Moliyaviy hisobot, MHXS, moliyaviy hisobot transformatsiyasi, MHXS bo'yicha parallel hisob, transformatsiya modeli, transformatsiya jadvali

На этой статье отражается возможности финансовой отчетности составленных на основе МСФО, подготовительные работы, а также пути составления финансовой отчетности в соответствии с МСФО. Кроме того отражается сущность трансформации, его основные правило, последовательность трансформационного процесса, его этапы, а также преимущества и недостатки трансформации и параллельного ведения учета.

Bugungi kunda kompaniyalarda moliyaviy hisobotlarini Moliyaviy Hisobotning Xalqaro Standartlari (MHXS) asosida tuzishga ob'ektiv zaruratlar mavjud. Qonunda ko'zda tutilgan tartibda MHXSlarini qo'llash tartibi joriy etildi [1]. Dunyo bozoriga chiqish, xalqaro kredit olish, xorijiy investitsiyalarni jalb qilish uchun moliyaviy hisobotni MHXSlari bo'yicha tuzish maqsadga muvofiqdir. Mamlakatimizda MHXSlari asosida moliyaviy hisobot tuzayotgan kompaniyalar soni oshib bormoqda. Chunki, moliyaviy hisobotning shaffofligini oshirishga erishish faqat MHXSlarga o'tish orqali amalga oshirilishi mumkin bo'ladi. Shu bois, xalqaro tashkilotlar tomonidan ishlab chiqilgan hujjatlar hamda ilg'or instrumentlar va tajribalardan foydalanish kun tartibidagi dolzarb masalalardan hisoblanadi.